

Over intermediale codes in het gregoriaans. Een tweede antwoord aan Geert Maessen

Samenvatting

Specifieke klanken en hun symbolen in muzieknotatie werden in het gregoriaans gebruikt als prosodische elementen om te verwijzen naar retorische relevantie in de tekst, zoals het (prosodische accent dat we kennen als) vraagteken met zijn symbool en zijn vaste melodische wending in nagenoeg alle West-Europese talen *altijd* staat voor de vragende wijs. Alle in mijn artikelen en proefschrift beschreven muziektokens en klanken hebben die prosodische functiekenmerk: niet voor de verwijzing naar een vraag maar voor de verwijzing naar retorische relevantie. Signaaltonen zijn intermediale codes: *muzikale* formules die verwijzen naar de *semantische* inhoud van de gezongen tekst.

Geert Maessen verwerpt de hypothese dat de speciale tekens in manuscript Montpellier H 159 verwijzen naar retorische relevantie. Het is hem daarbij ontgaan dat de retorische hypothese is gebaseerd op de analyse van een *reeks* klanktokens (*waaronder* de speciale tekens in H 159) die tot in de dertiende eeuw retorische relevantie in de tekst benadrukken. Aan de hand van zijn eigen voorbeelden licht ik de retorische hypothese aan de hand van *alle* signaaltonen (niet alleen microtonen) nogmaals toe.

De door Geert Maessen voorgestelde intonatiehypothese veronderstelt dat de speciale tekens in H 159 aanwijzingen waren om si en mi zuiver (vooral niet te hoog) te intoneren. Hij presenteert zijn bevindingen als kansberekeningen: de kans op een speciaal teken is hoger als bepaalde melodische contexten aanwezig zijn. Daar plaats ik een reeks kanttekeningen bij. Funest voor de intonatiehypothese is dat de speciale tekens vaker *zonder* dan in combinatie *met* die contexten worden gebruikt. Onderzoekstechnisch bezien is mijn verwerping van Geert Maessens betoog een

herhaling van zetten waarmee Dirk van Betteray in 2007 de retorische verklaring van liquescente neumen verdedigde.

Tot zover deze samenvatting. Mijn complete stellingname staat op de website van de Gregorius Fundatie, De Codes van het Gregoriaans:

<https://gregoriusfundatie.org/2025/03/06/over-intermediale-codes-in-het-gregoriaans-een-antwoord-aan-geert-maessen/>